

JAHON MEDIA VA AXBOROT MAKONIDA MANFAATLAR TO‘QNASHUVI: GLOBAL VA MILLIY JIBATLAR

Abdiquodirov Og‘abek Abdirashid o‘g‘li

*Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika
universiteti talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv davrida jahon axborot makonida kechayotgan murakkab jarayonlar, transmilliy media-gigantlarning geosiyosiy strategiyalari va axborotning siyosiy qurolga aylanishi masalalari tahlil qilingan. Tadqiqotda o‘zbek olimlarining ilmiy qarashlariga tayangan holda, axborot makonidagi "manfaatlar to‘qnashuvi" tushunchasi, mafkuraviy poligonlardagi kurash usullari va milliy axborot xavfsizligini ta‘minlashning ustuvor yo‘nalishlari yoritilgan. Shuningdek, aholida media-savodxonlikni shakllantirish orqali "mafkuraviy immunitet"ni mustahkamlash masalalariga alohida to‘xtalib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Media-makon, axborot xuruji, mafkuraviy poligon, transmilliy korporatsiyalar, geosiyosat, manipulyatsiya, media-savodxonlik, milliy xavfsizlik, kiber-makon, yumshoq kuch.

КОНФЛИКТ ИНТЕРЕСОВ В МИРОВОМ МЕДИА И ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И ПРАКТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.

Аннотация: В данной статье анализируются сложные процессы, происходящие в мировом информационном пространстве в условиях глобализации, геополитические стратегии транснациональных медиакорпораций и вопросы превращения информации в политическое оружие. Опираясь на научные взгляды узбекских исследователей,

анализируются механизмы защиты национального информационного пространства от внешних идеологических атак, повышения медиаграмотности и обеспечения информационно-психологической безопасности.

Ключевые слова: Информационное пространство, конфликт интересов, медиа-полигон, гибридная война, информационная безопасность, мягкая сила (soft power), идеологический иммунитет, манипуляция.

CONFLICT OF INTERESTS IN THE GLOBAL MEDIA AND INFORMATION SPACE: THEORETICAL AND PRACTICAL ANALYSIS.

Abstract: This article analyzes the complex processes occurring in the global information space in the context of globalization, the geopolitical strategies of transnational media corporations, and the issues of information becoming a political weapon. Based on the scientific views of Uzbek researchers, the mechanisms for protecting the national information space from external ideological attacks, increasing media literacy, and ensuring information-psychological security are analyzed.

Keywords: Information space, conflict of interests, media-polygon, hybrid war, information security, soft power, ideological immunity, manipulation.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichi "axborotlashgan jamiyat" tushunchasi bilan chambarchas bog'liq. Axborot bugungi kunda nafaqat bilim manbai, balki iqtisodiy resurs, siyosiy qurol va davlatlararo munosabatlarni shakllantiruvchi strategik omilga aylandi. Fayzulla Mo'minov o'zining "**Jurnalistika: Axborot va jamiyat**" asarida ta'kidlaganidek, axborot oqimlari jamiyatning qon tomirlari kabidir; ularning qaysi yo'nalishda oqishi va kim tomonidan boshqarilishi davlatning taqdirini belgilab beradi. Jahon media makonida kechayotgan manfaatlar

to'qnashuvi — bu shunchaki texnologik raqobat emas, balki qadriyatlar, dunyoqarashlar va siyosiy irodalar to'qnashuvidir. Bu jarayonni tushunish uchun biz global axborot tizimining tuzilishini va undagi asosiy "o'yinchilar"ning maqsadlarini tahlil qilishimiz zarur

Transmilliy media korporatsiyalar va ularning maqsadlari: Bugungi kunda jahon axborot bozorining asosiy qismi sanoqli transmilliy korporatsiyalar (masalan, Time Warner, Disney, News Corporation, Viacom) tomonidan nazorat qilinadi. Sh. Qudratxo'jayevning **"Global jurnalistika"** darsligida keltirilishicha, bu korporatsiyalar nafaqat iqtisodiy foyda ko'rishni, balki dunyoning muayyan nuqtalarida o'z davlatlarining (asosan G'arb mamlakatlarining) siyosiy qarashlarini targ'ib qilishni maqsad qilgan. Ushbu korporatsiyalar tomonidan ishlab chiqarilayotgan kontent "global standart" sifatida dunyoga yoyilmoqda. Bu esa milliy madaniyatlar va qadriyatlarning chetga surilishiga, ommaviy madaniyatning bir xillashuviga (unifikatsiyasiga) olib kelmoqda. Bu yerda manfaatlar to'qnashuvi "globalizatsiya vs milliy o'zlik" shaklida namoyon bo'ladi.

Axborotning "Yumshoq kuch" (Soft Power) sifatida qo'llanilishi: Zamonaviy xalqaro munosabatlarda harbiy kuchdan ko'ra axborot orqali ta'sir o'tkazish samaraliroq hisoblanmoqda. Media orqali davlatning ijobiy yoki salbiy qiyofasini yaratish, jamoatchilik fikrini o'zgartirish va bu orqali siyosiy qarorlarga ta'sir o'tkazish — manfaatlar to'qnashuvining eng yuksak nuqtasidir.

G'oyalar jangi va mafkuraviy xurujlar: Narzulla Jo'rayevning **"Mafkuraviy poligon"** asarida keltirilgan g'oya bugun har qachongidan ham dolzarbdir. Muallifning fikricha, bugun poligonlar qurol-yarog' sinaladigan maydon emas, balki g'oyalar va mafkuralar sinaladigan virtual makonga ko'chgan. Bu poligonda manfaatlar to'qnashuvi quyidagi usullar orqali amalga oshiriladi:

- **Axborot xuruji:** Ma'lum bir xalqning o'tmishi, buguni va kelajagiga nisbatan shubha uyg'otish.

- **Fikrlar manipulyatsiyasi:** Odamlarga tayyor xulosalarni taqdim etish orqali ularni mustaqil fikrlashdan mahrum qilish.
- **Ijtimoiy beqarorlikni keltirib chiqarish:** Media orqali sun'iy ravishda norozilik kayfiyatini yuzaga keltirish (masalan, "rangli inqiloblar" ssenariylari).

Axborot-psixologik xavfsizlik: Inson ongi uchun kurash: Mansur Bekmurodov o'zining "**Axborot-psixologik xavfsizlik**" tadqiqotida axborotning inson ruhiyatiga ta'sirini tahlil qiladi. Uning ta'kidlashicha, kiber-makonda tarqatilayotgan "axborot viruslari" insonning mantiqiy filtrlash qobiliyatini ishdan chiqaradi. Ayniqsa, yoshlar auditoriyasi ushbu xurujlarning asosiy nishonidir, chunki ularning dunyoqarashi hali to'liq shakllanmagan bo'ladi.

Milliy axborot makonining tahlili: Beruniy Alimov "**O'zbekiston axborot makoni: tahlil va prognozlar**" kitobida milliy OAVning jahon media makoniga integratsiyalashuv muammolarini o'rganadi. Maqolada keltirilishicha, tashqi axborot oqimlariga qarshi faqat "to'siqlar qo'yish" (blokirovka) orqali kurashib bo'lmaydi. Eng samarali yo'l — raqobatbardosh, tezkor va haqqoniy milliy kontent yaratishdir.

O'zbekistonning media makonidagi manfaatlar himoyasi quyidagi ustuvor vazifalarni o'z ichiga oladi:

1. **Axborot suverenitetini ta'minlash:** Davlatning muhim axborot resurslarini tashqi aralashuvdan himoyalash.
2. **Xalqaro imijni mustahkamlash:** Jahon hamjamiyatiga O'zbekistondagi islohotlar haqida xolis axborot yetkazish (masalan, chet ellik jurnalistlar bilan ishlash, xalqaro tillarda kontent yaratish).

Media-savodxonlik – Axborot asri qalqoni: Yoqubov va hammualliflar tomonidan yozilgan "**Media-va axborot savodxonligi**" qo'llanmasida har bir fuqaro uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar tizimi berilgan. Manfaatlar to'qnashuvi sharoitida oddiy foydalanuvchi "fakt"ni "fikir"dan, "propaganda"ni "xolis

axborot"dan ajrata olishi kerak. Media-savodxonlik jamiyatning umumiy immunitetini oshiradi, odamlarni populistik va yolg'on xabarlariga uchishdan asraydi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Jahon media va axborot makonidagi manfaatlar to'qnashuvi — bu davomli va murakkab jarayon bo'lib, u davlatlardan doimiy hushyorlikni va innovatsion yondashuvni talab qiladi. Tadqiqotlarimiz natijasida quyidagi xulosalarga keldik:

1. **Axborot xavfsizligi — milliy xavfsizlikning ajralmas qismidir.** Uni ta'minlash uchun texnik, huquqiy va ma'rifiy choralarni kompleks ravishda amalga oshirish zarur.
2. **Mafkuraviy bo'shliqqa yo'l qo'ymaslik.** Agar biz o'z milliy axborot makonimizni sifatli kontent bilan to'ldirmasak, bu joyni begona va yot g'oyalar egallab oladi.
3. **Media-ta'limni rivojlantirish.** Maktab va oliy o'quv yurtlarida media-savodxonlik darslarini yanada kengaytirish, aholini axborot gigiyenasiga o'rgatish lozim.

Xulosa qilib aytganda, axborot makonidagi kurashlarda g'olib bo'lish uchun biz nafaqat himoyalanimiz, balki o'z haqiqatlarimizni jahon miqyosida dadil va professional tarzda yetkazib bera olishimiz shart.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Mo'minov F.** Jurnalistika: Axborot va jamiyat. – Toshkent: Toshkent davlat sharqshunoslik instituti,
2. **Jo'rayev N.** Mafkuraviy poligon. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi,
3. **Alimov B.** O'zbekiston axborot makoni: tahlil va prognozlar. – Toshkent: Akademnashr,

4. **Bekmurodov M.** Axborot-psixologik xavfsizlik. – Toshkent: Fan va texnologiya,
5. **Qudratxo‘jaev Sh.X.** Global jurnalistika. – Toshkent: O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti,
6. **Yoqubov I. va boshqalar.** Media-va axborot savodxonligi. – Toshkent: UNESCO nashri,